

Ősi európai kultúra a Duna völgyében

New Yorkban április végén zárt be, hogy májustól Oxfordban (majd a tervek szerint szeptembertől Görögországban) legyen látható „Az ősi Európa elveszett világa: a Duna-völgye Kr. e. 5000–3500 között” című kiállítás, amely Bulgária, Románia és Moldova közelmúltból származó régészeti leleteivel (több mint 250 tárggyal) mutatja be az ősi európai kultúrát. Az utóbbi évtizedek régészeti felfedezései egy olyan magas szintű civilizáció meglétét mutatják a Duna balkáni völgye mentén, amely mind időben, mind technikai és kulturális színvonalban eléri, sőt felül is múlhatja a mezopotámiai és egyiptomi civilizációt is. A legújabb kutatások szerint a már eddig is ismert, de egymástól elkülönülten kezelt és kezdetlegesnek tartott Vinca-kultúra (erről l. História 2007/9–10. sz. Hírek rovatában: A Vinca-kultúra városa), a Tordosi-kultúra, a Cucuteni-kultúra és a Gradescica-kultúra ugyanannak a civilizációnak a megjelenését jelentette a

különböző területeken, és jóval magasabb színvonalú volt, mint azt eddig feltételezték. Kiderült, hogy az akkori világ legfejlettebb fémmegmunkáló kultúrájáról van szó, amely kerámiáját és szobraikat tekintve is magas művészi színvonalat ért el.

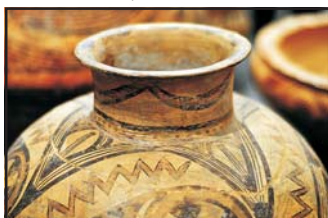
A kultúra eredetéről azt tartják, hogy az ősi európai neolitikus földművelők Kr. e. 6200 körül feltehetően a mai Görögország és Macedónia területéről vándorolva először a Fekete-tenger mellékén rendezkedtek be, magukkal hozva a búza és az árpa termesztését és háziállataikat, marhákat és birkákat. Elérték a Duna termékeny völgyét, ahol jelentős civilizációt építettek ki: főként a mai Bulgária és Románia területén (de Szerbia, Magyarország, Horvátország, Bosznia területén is) hatalmas városokat alkottak (néhányik több mint 2000 házzal), fejlett fogalmaik voltak a túlvilágról, széles körű kereskedelmet bonyolítottak le, és az első bizonyítékát adták az elit külön temetkezésének. Erre látható példa az

1972-ben Várna mellett feltárt 7000 éves nekropolisz az ősi világ leggazdagabb és egyben legősibb aranykincs leletével – ez volt az első jel a kutatók számára, hogy az akkori őskori földművelők nem primitív közösségekben, hanem fejlett kultúrában élhettek. Terrakotta istennőfiguráik a kutatók szerint arra utalnak, hogy a társadalomban a nők jelentős spirituális és politikai hatalommal rendelkeztek. A nagy kiterjedésű kultúra területei között jelentős réz- és aranykereskedelem zajlott, jellegzetes kerámiájuk pedig jól azonosítható a különböző helységeken. A kultúra virágkorát Kr. e. 5000–4000 között élhette, amikor a világ legfejlettebb technikai civilizációját jelentette magas színvonalú fémmegmunkálási tudásával. Néhány 6-7 ezer éves tárgyon talált jel a világ legkorábbi írásának tekinthető.

A kultúra lehanyatlása minden bizonnyal összefüggött a kelet-európai pusztákról érkező lovas nomádok megjelenésével a területen.

Agyagedény a Cucuteni-kultúrából, Kr. e. 3700–3500

Nőalak. Égetett agyag, Kr. e. 4050–3900

Réz karkötők. Suvorovo, Bulgária, Kr. e. 4500–4300

Europid emberek hun sírokban

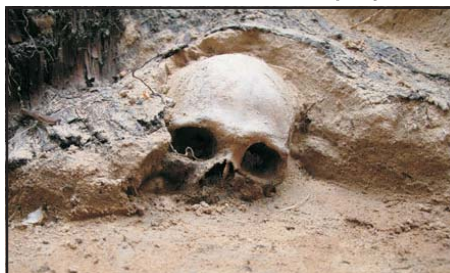
Science News januári számában be-
Aszámoló olvasható arról, hogy a Mongólia nyugati részén, a kínai határhoz közel végzett ásatások során a feltárt 2000 éves sírokban talált maradványok DNS-vizsgálata indoeurópai típust is kimutató. A térségben akkor a Hszjünnu (hun) Birodalom terült el, amelyről mind a források, mind a leletek alapján elmondható, hogy hatalmas területét számos különböző etnikumú és nyelvű nomád csoport lakta. A birodalom uralta akkor a Selyemutat is, amely Keletet és Nyugatot kötötte össze, így mind kínai, mind európai hatások is elérhették.

A 60-70 éves férfi maradványainak genetikai vizsgálata során olyan jellegzetességeket találtak, amely ma Kelet-Európa, Közép-Ázsia, illetve Észak-India

indoeurópai férfi lakosságában fordul elő. Két másik sírban a vizsgálatok a mai északkelet-ázsiai népességgel mutattak genetikai kapcsolatot. Mindez arra mutat, hogy az indoeurópaiak már 2000 évvel ezelőtt jelen voltak Északkelet-Ázsiában.

A tudósok már régóta kutatják az indoeurópai nyelvek és népek eredetét és terjedését. Az egyik elmélet szerint az indoeurópai nyelvek több hullámban,

A sírban talált 2000 éves koponya

vándorlások és hódítások során terjedtek, a lovat háziassító, így nagy távolságokat megtenni képes lovas nomádok, a kurgánok (halomsírok) népei révén. A kurgánok népei e nézet szerint 6400 évvel ezelőtt hagyták el őshazájukat, a Fekete-tengertől északra eső vidéket. A másik feltételezés szerint az őskorban az Anatólia területén élő földművelők terjesztették el az indoeurópai nyelveket a mintegy 9000 évvel ezelőtt kezdődő vándorlásukkal. Az utóbbi évtizedek felfedezései (Kína mongol határ közeli részén 2400–4000 éves, európai jegyeket mutató múmiákat találtak, erről l. „Rejtélyes múmiák Kínában”. História 2009/7. számának Hírek rovatában) a lovas nomádokhoz köthető teóriát erősítik. Ráadásul az Oroszország északkeleti részén feltárt kurgánok csontmaradványainak vizsgálata szintén az indoeurópaiak keleti expanziójának elméletét erősíti.

Műkincsek visszakérése

Áprilisban Egyiptomban nemzetközi konferenciát rendeztek „A kulturális örökség megőrzése és védelme” címmel 20 olyan ország részvételével, amelyek országukból elvitt műkincseiket követelik vissza. Görögország például a Parthenon oszlopaikat kéri vissza a British Museumtól, Peru inka kincseit a Yale Egyetemtől, de emellett még Olaszország és Kína is jelentős követeléseket támaszt az országából elhurcolt, más or-

szágok múzeumaiban bemutatott nemzeti kincseinek visszaszolgáltatására. Egyiptom már régóta szeretné ókori emlékeit visszakapni, például a rosette-i követ Londonból, Nofertiti mellszobrát Berlinből. A konferencia résztvevői közös felépítést terveznek, az ENSZ kulturális szervezetéhez, az UNESCO-hoz fordulnak, hogy megoldást találjanak az elvitt műkincsek problémájára. Mindaddig Egyiptom volt ebben a legaktívabb és így a legsikeresebb, eddig több mint 5000 tárgyat sikerült visszaszereznie különböző múzeumokból, köztük a párizsi Louvre-ból is.

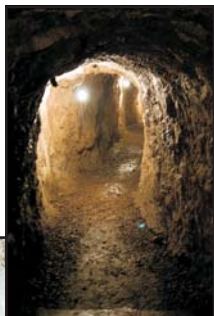
Vieng Xai barlangváros

Laosz 1949-ben nyerte vissza függetlenségét, de francia csapatok továbbra is maradtak területén. Támogatták a Laoszi Királyi Hadsereget az Indokínai Kommunista Párton belül megalakult Pathet Lao-mozgalom ellen, amely Laosz teljes függetlenségéért harcolt. A franciák helyett később amerikaiak „segítették” a királyi hadsereg harcát a Pathet Lao ellen. Laosz belesodródott a második indokínai háborúba (1957–1975), polgárháborús állapot alakult ki, az Észak-vietnami Hadsereg elfoglalta Laosz keleti részét és jelentős támogatást nyújtott a Pathet Laónak. Az USA bombázta az ország területén áthaladó Ho Si Minh-ösvényt és az észak-vietnami bázisokat. 1968-ban az Észak-vietnami Hadsereg nagy támadást indított a laoszi királyi hadsereg ellen, és végül 1975. december 2-án győzelmet aratott felette. A laoszi kommunisták hatalomra kerülése után az ország nevét Laoszi Népi Demokratikus Köztársaságra változtatták. A Vietnammal kötött szerződések szerint az országban vietnami katonák állomásozhattak, és tanácsadók is érkeztek. Az 1980-as években aztán lazult a Vietnammal való kapcsolat, és a kormányzat lépéseket tett az ellenőrzött piacgazdaság kialakítása felé. Ennek hatására az USA 1995-ben 20 évnyi embargó után kereskedelmi kapcsolatokat létesített a kommunista Laossal, 1997-ben fölveték az országot az ASEAN-ba.

Laosz a ma már több mint 10 éves ASEAN-tagságával aktív szereplője lett a délkelet-ázsiai térségnek. Kiemelten támogatják a turizmust, amely az ország második legnagyobb jövedelemforrása.

Vieng Xai – a ma 3000 lakosú kisváros – az indokínai háborúban elzárt terület volt, mert itt rendezték be a Pathet Lao főhadiszállását. 1964-ben az USA intenzív bombázást kezdett a Pathet Lao akkori bázisa, Xieng Khouang (mai Phonsavon) ellen, így egészen 1973-ig a vezérkar és a hadsereg egy része a vietnami határhoz közeli mészkőhegység barlangjaiba tette át székhelyét. Ezek ugyanis megközelíthetetlen bújóhelyet jelentettek. A közel 200 barlangban mintegy 30 ezer ember talált menedéket, és élt sötétségben majdnem 10 évig. A természetes barlangokat robbantásokkal és csákányozással bővítették ki, másfél méter vastag falakat építettek a barlangi bejáratok védelmére. A barlangokban lakóterületeket, iskolákat, kórházakat, piacokat, katonai főhadiszállást, szállásokat, rádióállomást, sőt még egy színháztermet is kialakítottak. A Pathet Lao vezetői itt fogadták a baráti országokból – Szovjetunió, Vietnam, Kuba – érkező küldöttségeket. Mindezt a többezer-nyi ember számára elégséges étellel, fegyverekkel, építőanyaggal kellett felszerelni, amelyet főként az Észak-Vietnam területéről érkező szovjet, kínai és vietnami teherautók szállítottak, a szüntelen bombázások miatt kizárólag éjjel. 1970-ben orosz levegőpompákat is beállítottak a barlangokba. A karszthegységbe légelhárító egységeket telepítettek.

Az 1973-as fegyverszünet után a Pathet Lao „előbújt” a barlangokból, amelyek felett egy várost építettek, a „Győzelem városát” (Vieng Xai), és a felszabadított terület fővárosává tették azt. 1975-ben Vientiane-ba helyezték át a fővárost, és Vieng Xai barlangjai elnéptelenedtek. 35 év után, 2009 novemberében nyitották meg őket a turisták előtt.

Részletek a barlangvárosból

A Magyar Testőrség 250 éve

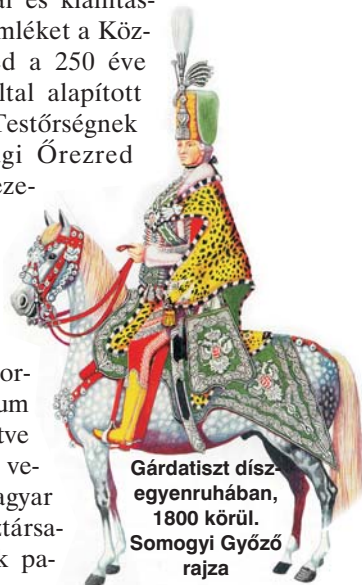
Konferenciával és kiállítással állított emléket a Köztársasági Őrezred a 250 éve Mária Terézia által alapított Magyar Nemes Testőrségnek és a Köztársasági Őrezred egyéb elődszervezeteinek.

A május 6-i ünnepi konferenciát a Magyar Nemzeti Múzeum Dísztermében Csorba László, a múzeum főigazgatója, illetve Dobozi József r. vezérőrnagy, a Magyar Köztársaság Köztársasági Őrezredének parancsnoka nyitotta meg.

Holl József ny. altábornagy, a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum főigazgatója tartotta a bevezető előadást: „A testőrség, mint a katonai szolgálat elitje” címmel. Az érdeklődők ezután a téma szakértőitől hallhattak előadásokat a testőrség múltjáról, jelenéről és jövőjéről. A konferenciához kapcsolódóan május 5–16. között kiállítás nyílt a múzeumban a testőrség történetéről.

A Köztársasági Őrezred a Mária Terézia által 1760-ban alapított Magyar Nemes Testőrséget tartja legkorábbi elődszervezetének. A testőrség 1849-ben ugyan felbomlott, de a későbbiekben számos, funkciójában és feladatában részben azonos, részben eltérő utódszervezete jött létre, mint például a Magyar Királyi Nemesi Testőrség, a Magyar Királyi Darabont Testőrség, a Magyar Királyi Koronaőrség, végül a jelenleg működő szervezet, a Köztársasági Őrezred, mely 1992 óta viseli ezt a nevet. A História következő számában részletesen visszatérünk e témára és a Magyar Nemzeti Múzeum kiállítására.

FARKAS ILDIKÓ

Gárdatiszt díszegyenruhában, 1800 körül. Somogyi Győző rajza